

gen auf das Risorgimento» og en anden tysk historie. Den sidste: »Die Voraussetzungen des geschichtlichen Verständnisses Bismarcks» skyldes professor Leonhard von Muralt, Zürich, og fremtræder som et defensorat for den store tyske statsmand. Afhandlingen (17 store sider) indeholder mange træffende og rigtige bemærkninger, men fyldestgørende forekommer defensoratet mig ikke.

Holger Hjelholt.

Den bog, som professor i historie i Berlin Carl Hinrichs har skrevet: *Ranke und die Geschichtstheologie der Goethezeit* (1954. 254 sider. »Musterschmidt« Wissenschaftlicher Verlag, Göttingen), udgør et bidrag til forståelse af Leopold von Rankes historieopfattelse. Bogen er delt i tre afsnit, hvoraf det første — og største — har titlen »Prometheus als geschichtstheologisches Symbol der Goethezeit« og udførligt omhandler Goethetidens historieteologi. Goethetiden er for Hinrichs såvel Sturm und Drang som den klassiske og romantiske digtnings tid. Den »historieteologiske« grundtanke, som Prometheus symbolet illustrerer, er den (se f. eks. s. 99 f.), at menneskeheden har et guddommeligt udspring, imidlertid har været udsat for et fald, men atter stræber tilbage til enhed med det guddommelige. Hinrichs gennemgår i dette 1. afsnit anvendelsen af Prometheus motivet hos Goethe, Herder, Fichte, Goerres, Fr. Schlegel, Schelling og ned til Hegel. Den sidste historieopfattelse skiller sig iøvrigt stærkt fra de foregåendes, idet Hegel helt forlægger »det absolutte« fra begyndelsen til slutningen; hans opfattelse er panteistisk, ikke panenteistisk. Hinrichs kommer ved sin gennemgang gentagne steder ind på nyplatonismens indflydelse på udformningen af de pågældende systemer, ligesom han i de senere afsnit betoner nyplatonismens betydning for Rankes historieopfattelse.

1. afsnit udgør nok i højere grad en selvstændig undersøgelse end den absolut nødvendige baggrund for bogens hovedemne, der behandles i de to følgende afsnit: »Die Genesis der universalhistorischen Anschauung Rankes« og »Rankes Theologie der Weltgeschichte«. Hvad der fængsler læseren i disse afsnit, er først og fremmest de mange direkte Rankecitater, enten disse stammer fra hans brevveksling i de unge år med broderen eller fra hans senere så vidtspændende produktion. Da der i denne ikke findes noget ligefrem historiefilosofisk værk, bygger skildringen af hans historiefilosofi på citater forskellige steder fra. Navnlig to udtalelser af ham har i denne forbindelse betydning. Den ene findes i

afhandlingen om »Die grossen Mächte« (se Hinrichs s. 127 f. og 167 f.), hvor det hedder, at verdenshistorien ikke, sådan som det ved første blik kunde synes, viser en tilfældig »Durcheinanderstürmen, Übereinanderherfallen, Nacheinanderfolgen der Staaten und Völker«. Men man ser kræfter, åndelige kræfter, moralske energier i udvikling. De kan ikke defineres, men man kan iagttage dem: »Sie blühen auf, nehmen die Welt ein, treten heraus in dem mannigfaltigsten Ausdruck, bestreiten, beschränken, überwältigen einander: in ihrer Wechselwirkung und Aufeinanderfolge, in ihrem Leben, ihrem Vergehen oder ihrer Wiederbelebung, die dann immer grössere Fülle, höhere Bedeutung, weiteren Umfang in sich schliesst, liegt das Geheimnis der Weltgeschichte«. Det kan vel næppe bestrides, at denne udtalelse, til hvilken slutter sig adskillige andre af Hinrichs anførte, røber en tro på, at der i verdenshistorien råder en plan, der sigter mod højere udviklingstrin.

Den anden udtalelse stammer fra Rankes Berchtesgadener foredrag i 1854 for kong Max af Bayern, hvor han hævder, at »jede Epoche ist unmittelbar zu Gott«, og at dens værdi ikke beror på, hvad der fremgår af den, men på hvad den er i sig selv. Det er en betragtning, der både etisk og historisk er af største betydning, således som bl. a. Fr. Meinecke i sin afhandling om dette udsagn: »Deutung eines Rankewortes« (i »Aphorismen und Skizzen zur Geschichte«, 1942) så stærkt har fremhævet.

De sidste ca. 70 sider af Hinrichs' bog udgøres af et interessant referat med kommentar af Rankes alderdomsværk »Weltgeschichte« frem til nyplatonismen. Man har kritiseret Rankes skildring af oldtiden som ikke tilstrækkelig videnskabelig underbygget, men for Hinrichs er det afgørende, hvad værket rummer til belysning af Rankes historiesyn, og navnlig hvorledes han som historiker og troende lutheraner betragter kristendommens indtræden i verden. Og den opfattelse, som Hinrichs gør gældende, går da ud på, at den unge Rankes universalhistoriske grundsyn beroede på en fortolkning af kristendommen ved hjælp af Platos og nyplatonismens idealisme, og at dette grundsyn udformedes af den gamle Ranke i hans »Weltgeschichte«, hvor Guds enhed råder i »urmenneskeheden«, men hvor der sker et fald til polytheisme, indtil i Kristus ideen om Guds og menneskeheds enhed atter viser sig og »løser Prometheus fra hans klippe«.

Holger Hjelholt.